

USTAWA

z dnia 2022 r.

**o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie
obywatelskim oraz edukacji prawnej**

Art. 1. W ustawie z dnia 5 sierpnia 2005 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 945) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 3:

a) w ust. 1:

– pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) poinformowanie osoby fizycznej, zwanej dalej „osobą uprawnioną”, o obowiązującym stanie prawnym oraz przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach, w tym w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym, administracyjnym, sądowym lub sądownoadministracyjnym i wskazanie osobie uprawnionej sposobu rozwiązania jej problemu prawnego, lub”,

– uchyla się pkt 2,

– w pkt 3 wyrazy „o których mowa w pkt 1 i 2” zastępuje się wyrazami: „o których mowa w pkt 1”,

– w pkt 4 kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się wyraz: „lub”,

b) w ust. 1 po pkt 4 dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) poinformowanie osoby uprawnionej o możliwościach skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów, w szczególności mediacji oraz korzyściach z tego wynikających.”,

c) po ust. 2 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Na wniosek osoby uprawnionej nieodpłatna pomoc prawna udzielana jest na piśmie.”;

2) w art. 3a:

a) w ust. 2 po wyrazach „nieodpłatną mediację” dodaje się wyrazy:

„i poinformowanie osoby uprawnionej o możliwościach skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów, w szczególności mediacji oraz korzyściach z tego wynikających”,

b) po ust. 2 dodaje się ust. 3 i 4 w brzmieniu:

„3. Na wniosek osoby uprawnionej nieodpłatne poradnictwo obywatelskie udzielane jest na piśmie.

4. W przypadku stwierdzenia, że przedstawiony przez osobę uprawnioną problem nie może być rozwiązany w całości albo w części poprzez świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, doradca obywatelski informuje osobę uprawnioną o możliwościach uzyskania innej stosownej pomocy w jednostkach nieodpłatnego poradnictwa, wskazanych na liście sporządzanej przez starostę, o której mowa w art. 8a ust. 1.”;

3) w art. 4 uchyla się ust. 2 – 6;

4) w art. 4a w ust. 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) poinformowanie osoby uprawnionej o zasadach i przebiegu mediacji;”;

5) w art. 5 uchyla się ust. 3;

6) po art. 5 dodaje się art. 5a w brzmieniu:

„Art. 5a. Osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie może z ważnych powodów odmówić udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, informując osobę uprawnioną o innych możliwościach uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, w szczególności o:

1) innych punktach nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu, w których udzielana jest nieodpłatna pomoc prawna lub nieodpłatne poradnictwo obywatelskie,

2) możliwości skorzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego także w punktach dostępnych w innych powiatach,

3) możliwości uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość.”;

7) w art. 6 w ust. 2 w pkt 7 kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt 8 w brzmieniu:

„8) zasady potrącania wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego z tytułu nienależytej realizacji obowiązków określonych w ustawie w szczególności za

nielogowanie się na dyżurze w systemie teleinformatycznym oraz nieterminowe wprowadzanie kart pomocy.”;

8) w art. 7:

a) po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:

„2a. Osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie w trakcie dyżuru loguje się w systemie teleinformatycznym, o którym mowa w art. 7a ust. 1, potwierdza obecność osoby uprawnionej na wizycie oraz dokumentuje kartę pomocy z wyjątkiem części obejmującej opinię osoby uprawnionej o udzielonej pomocy.”,

b) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego oznacza gotowość karty pomocy w systemie teleinformatycznym, o którym mowa w art. 7a ust. 1.”;

9) w art. 7a po ust. 3 dodaje się ust. 4 w brzmieniu:

„4. Osoby realizujące zadania określone w ustawie w systemie teleinformatycznym, o którym mowa w ust. 1 obowiązane są do zabezpieczenia loginów oraz haseł, przekazanych im do wyłącznego użytku, przed ujawnieniem innym osobom.”;

10) w art. 8:

a) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Nieodpłatna pomoc prawna lub nieodpłatne poradnictwo obywatelskie udzielane są na dyżurze. Dyżur nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego odbywa się w punkcie w przeciętnym wymiarze 5 dni w tygodniu i trwa co najmniej 4 godziny dziennie, z wyłączeniem dni, o których mowa w art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1920).”,

b) po ust. 3 dodaje się ust. 3a i 3b w brzmieniu:

„3a. Osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie podczas dyżuru przebywa w punkcie. Osoba uprawniona może dokonać wyboru w zakresie korzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w punkcie osobiście lub za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość.

3b. W przypadku udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość oświadczenie, o którym mowa w art. 11 ust. 4, może być przekazane drogą elektroniczną.”,

- c) w ust. 4 zdanie trzecie otrzymuje brzmienie:

„Kobiecie, która jest w ciąży oraz rodzicom wychowującym dzieci z niepełnosprawnością udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego odbywa się poza kolejnością.”,

- d) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. W systemie teleinformatycznym, o którym mowa w art. 7a ust. 1, dokonuje się zapisów na porady udzielane w punkcie, poza punktem oraz za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. Zgłoszeń dokonuje się telefonicznie pod numerem telefonu wskazanym przez starostę lub za pośrednictwem publicznej strony do zapisów prowadzonej przez Ministra Sprawiedliwości. Starosta może również umożliwić dokonywanie zgłoszeń za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej lub w innej formie.”,

- e) po ust. 5 dodaje się ust. 5a i 5b w brzmieniu:

„5a. Osoba uprawniona może korzystać z porad w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w wymiarze dwóch wizyt tygodniowo.

5b. W szczególnie uzasadnionych wypadkach osoba uprawniona, po uzgodnieniu z wykonawcą, może skorzystać z porad w większym wymiarze niż ten wskazany w ust. 1.”,

- f) ust. 8 otrzymuje brzmienie:

„8. Osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062 oraz z 2022 r. poz. 975 i 1079), może być udzielana nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie także poza punktem.”,

- g) po ust. 10 dodaje się ust. 10a w brzmieniu

„10a. Starosta w porozumieniu z wojewodą ustala corocznie do dnia 30 września usytuowanie punktów na terenie powiatu. Porozumienia uwzględniają

potrzebę zapewnienia odpowiedniego dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.”;

11) w art. 10 po ust. 3 dodaje się ust. 4 i 5 w brzmieniu:

„4. W przypadku nie zawarcia albo rozwiązania umowy ze wskazanym wykonawcą, powiat jest uprawniony do zawarcia umowy z zastępcą, o którym mowa w ust. 1 pkt. 2.

5. Starosta corocznie przekazuje okręgowej radzie adwokackiej oraz radzie okręgowej izby radców prawnych informację zawierającą ocenę realizacji obowiązków wykonywanych przez wskazanych adwokatów oraz radców prawnych na terenie powiatu.”;

12) w art. 11:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Powiat powierza połowę punktów do prowadzenia adwokatom i radcom prawnym z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, a połowę organizacji pozarządowej lub organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność pożytku publicznego, zwanym dalej „organizacją pozarządową”, z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Jeżeli iloraz liczby punktów i liczby dwa stanowi liczbę niecałkowitą, zaokrągla się ją w górę do liczby całkowitej.”,

b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Organizację pozarządową wyłania się co 3 lata w otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, przeprowadzanym jednocześnie na powierzenie prowadzenia punktów przeznaczonych na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. W skład komisji konkursowej, o której mowa w tej ustawie, może wchodzić dodatkowo przedstawiciel wojewody.”,

c) po ust. 2b dodaje się ust. 2c i 2d w brzmieniu:

„2c. Jeżeli organizacja pozarządowa, której oferta została wybrana, uchyla się od zawarcia umowy lub z innych przyczyn leżących po jej stronie nie zawiera umowy lub jeżeli umowa z nią zawarta zostanie rozwiązana, starosta może wybrać z listy ocenionych ofert organizacji pozarządowych ofertę najkorzystniejszą spośród pozostałych ofert bez przeprowadzania ich ponownego badania i oceny.

2d. Rozstrzygnięcie konkursu może polegać na powierzeniu realizacji zadań w częściach dotyczących poszczególnych punktów, o ile jego zasady dopuszczają możliwość składania ofert częściowych w ramach jednego postępowania konkursowego.”,

d) w ust. 3a:

– w pkt 3 dodaje się przecinek,

– po pkt 3 dodaje się pkt 4 w brzmieniu:

„4) została wpisana na listę doradców obywatelskich prowadzoną przez Ministra Sprawiedliwości”,

e) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 4 przechowuje się w warunkach uniemożliwiających dostęp do niego osób trzecich. Administratorem danych osobowych zawartych w tym oświadczeniu jest starosta. W celu umożliwienia kontroli prawidłowości udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego starosta przechowuje powyższe oświadczenie przez trzy lata od końca roku kalendarzowego, w którym oświadczenie zostało sporządzone. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 4 przekazuje się staroście do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego w sposób uniemożliwiający powiązanie go z kartą pomocy, w szczególności po usunięciu oznaczenia dnia jego złożenia.”,

f) ust. 9 otrzymuje brzmienie:

„9. W przypadku zaprzestania spełniania warunku, o którym mowa w art. 11d:

1) ust. 2 pkt 2 lub ust. 3 pkt 2, lub ust. 4 pkt 2 - umowy z organizacją pozarządową nie zawiera się albo rozwiązuje ją ze skutkiem natychmiastowym;

2) ust. 2 pkt 3 lub ust. 3 pkt 3, lub ust. 4 pkt 3 - umowy z organizacją pozarządową nie zawiera się albo rozwiązuje ją za dwutygodniowym wypowiedzeniem.”,

g) w ust. 12 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) nie zawarto umowy z organizacją pozarządową albo rozwiązano umowę, a nie dojdzie do zawarcia umowy z inną organizacją w trybie określonym w ust. 2c”,

h) po ust. 13 dodaje się ust. 14 w brzmieniu:

„14. Minister Sprawiedliwości ogłasza w Biuletynie Informacji Publicznej na swojej stronie podmiotowej wytyczne dotyczące przeprowadzania konkursów, o których mowa w ust. 2 oraz zawierania umów, o których mowa w ust. 7.”;

13) w art. 11a:

a) ust. 2 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Doradca jest obowiązany do uczestnictwa w kursie doszkalającym corocznie do 30 listopada, poczynwszy od roku następnego po roku, w którym ukończył szkolenie albo uzyskał zaświadczenie, o którym mowa w art. 11 ust. 3a pkt 2.”,

b) po ust. 2 dodaje się ust. 2a i 2b w brzmieniu:

„2a. W razie nieukończenia obowiązkowego kursu doszkalającego, warunkiem ponownego wpisu jest uzupełnienie kursu doszkalającego, o którym mowa w ust. 2 i złożenie zaświadczenia potwierdzającego uczestnictwo w kursie doszkalającym.

2b. Doradca jest obowiązany przekazać Ministrowi Sprawiedliwości zaświadczenie potwierdzające uczestnictwo w kursie doszkalającym do dnia 14 grudnia.”;

14) w art. 11b:

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, może zostać uznany związek, o którym mowa w art. 22 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261), który zrzesza co najmniej pięć organizacji pozarządowych świadczących poradnictwo obywatelskie nieprzerwanie w okresie co najmniej pięciu lat bezpośrednio poprzedzających złożenie wniosku o uznanie za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2.”,

b) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Członkami związku, o którym mowa w ust. 2, uznanego za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, od dnia wydania decyzji, o której mowa w ust. 3, powinno być nieprzerwanie co najmniej pięć organizacji pozarządowych świadczących poradnictwo obywatelskie nieprzerwanie w okresie co najmniej pięciu lat bezpośrednio poprzedzających rozpoczęcie szkolenia lub kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2.

c) dodaje się ust. 8 w brzmieniu:

„8. Za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, może zostać uznana uczelnia wyższa, nad którą nadzór sprawuje Minister Sprawiedliwości. Przepisy ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

15) art. 11c otrzymuje brzmienie:

„Art. 11c. Program kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, uwzględnia w szczególności ostatnie zamieszczone wnioski, o których mowa w art. 12 ust. 5.”;

16) w art. 11d:

a) ust. 3 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) posiada umowę zawartą z doradcą wpisanym na listę, o której mowa w art. 11e ust. 1 oraz mediatorem, o którym mowa w art. 4a ust. 6;”;

b) ust. 8 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) listę adwokatów, radców prawnych, doradców podatkowych, osób, o których mowa w art. 11 ust. 3 pkt 2, lub doradców wpisanych na listę, o której mowa w art. 11e ust. 1 oraz mediatorów, o których mowa w art. 4a ust. 6, z którymi zawarła umowy o udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego lub prowadzenie nieodpłatnej mediacji;”;

c) uchyla się ust. 9,

d) ust. 10 otrzymuje brzmienie:

„10. Organizacja pozarządowa wpisana na listę, o której mowa w ust. 1, corocznie, do dnia 31 stycznia, przekazuje wojewodzie aktualną na dany rok listę osób, o której mowa w ust. 8 pkt 2.”;

e) w ust. 12 pkt. 4 otrzymuje brzmienie:

„4) nie przekazała w terminie listy, o której mowa w ust. 10.”;

17) po art. 11d dodaje się art. 11e w brzmieniu:

„Art. 11e. 1. Minister Sprawiedliwości prowadzi w systemie teleinformatycznym, o którym mowa w art. 7a listę doradców obywatelskich.

2. Do wniosku o wpis na listę doradców obywatelskich należy przedłożyć:

1) zaświadczenie o ukończeniu szkolenia z zakresu świadczenia poradnictwa obywatelskiego albo zaświadczenie potwierdzające posiadanie wiedzy i umiejętności w tym zakresie wydane przez podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2,

- 2) zaświadczenie wykazujące wypełnienie obowiązku odbycia kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2,
- 3) oświadczenie o korzystaniu z pełni praw publicznych oraz posiadaniu pełnej zdolności do czynności prawnych,
- 4) informację o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego opatrzoną datą nie wcześniejszą niż miesiąc przed złożeniem wniosku.

3. Wpisu na listę doradców obywatelskich dokonuje Minister Sprawiedliwości w drodze decyzji wydawanej na wniosek osoby ubiegającej się o wpis.

4. Do wpisu na listę doradców obywatelskich stosuje się przepisy działu II rozdziału 14 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 735, 1491 i 2052 oraz z 2022 r. poz. 1301).

5. Sprawę wpisu na listę doradców obywatelskich uznaje się za załatwioną milcząco w sposób w całości uwzględniający żądanie strony występującej z wnioskiem o wpis na listę doradców obywatelskich, jeżeli w terminie 30 dni od dnia doręczenia wniosku Minister Sprawiedliwości nie wyda decyzji albo postanowienia, o których mowa w art. 122a § 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego.

6. Wpis na listę doradców obywatelskich potwierdza uprawnienia wpisanego do świadczenia nieodpłatnego doradztwa obywatelskiego.

7. Minister Sprawiedliwości, w drodze decyzji, skreśla doradcę obywatelskiego z listy w przypadku:

- 1) śmierci doradcy obywatelskiego.
 - 2) złożenia przez doradcę obywatelskiego wniosku o skreślenie z listy;
 - 3) prawomocnego skazania doradcy obywatelskiego za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
 - 4) pozbawienia praw publicznych lub utraty pełnej zdolności do czynności prawnych;
 - 5) niezłożenia zaświadczenia wykazującego wypełnienie obowiązku odbycia kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2 w terminie określonym w art. 11a ust. 2a.”;
- 18) w art. 12 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Starosta przekazuje co kwartał, w terminie do 14 dnia miesiąca następującego po zakończeniu kwartału, do właściwego wojewody zbiorczą informację o wykonaniu zadań, o których mowa w art. 8 ust. 1, na obszarze powiatu. Wojewoda, po uprzedniej weryfikacji zbiorczej informacji, w terminie do końca miesiąca następującego po zakończeniu

kwartału przekazuje Ministrowi Sprawiedliwości zbiorczą informację o wykonaniu zadań na obszarze województwa. Dopuszcza się przekazanie informacji pochodzących z 3% kart pomocy, o których mowa w art. 7 ust. 1, w informacji zbiorczej za kolejny kwartał.”;

19) w art. 13 po pkt 6 dodaje się przecinek i dodaje się pkt 7 w brzmieniu:

„7) sposób prowadzenia listy doradców obywatelskich, tryb wpisywania i skreślenia z listy, zamieszczania na liście i aktualizacji danych i informacji, sposób potwierdzania spełnienia warunków wpisywania na listę, wzór formularza wniosku o wpis na listę doradców obywatelskich, a także rodzaje dokumentów załączanych do wniosku, uwzględniając potrzebę zapewnienia wiarygodnej i aktualnej informacji o doradcach obywatelskich, jednolitości wniosków i sprawnego przebiegu procedury wpisu na listę doradców obywatelskich.”;

20) w art. 20:

a) po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:

„2a. Od roku 2024 wysokość kwoty bazowej, o której mowa w art. 20 ust. 2, podlega corocznie waloryzacji prognozowanym średniorocznym wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, określonym w ustawie budżetowej.”,

b) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budżetu corocznie określa, w drodze rozporządzenia, wysokość kwoty bazowej w wysokości nie niższej niż określona w ust. 2a, mając na względzie limity wydatków, o których mowa w art. 28, oraz potrzebę zapewnienia właściwej organizacji systemu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego i edukacji prawnej.”;

21) w art. 28:

a) dotychczasową treść art. 28 oznacza się jako ust. 1,

b) po ust. 1 dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. W latach 2026-2035 maksymalny limit wydatków budżetu państwa będący skutkiem finansowym wejścia w życie niniejszej ustawy wynosi 1 332 363 656 zł, z tym że w poszczególnych latach wyniesie odpowiednio:

1) w 2026 r. – 118 925 132 zł;

2) w 2027 r. – 121 898 260 zł;

3) w 2028 r. – 124 945 717 zł;

4) w 2029 r. – 128 069 360 zł;

5) w 2030 r. – 131 271 094 zł;

- 6) w 2031 r. – 134 552 871 zł;
- 7) w 2032 r. – 137 916 693 zł;
- 8) w 2033 r. – 141 364 610 zł;
- 9) w 2034 r. – 144 898 725 zł;
- 10) w 2035 r. – 148 521 194 zł.”;

22) w art. 28a:

- a) dotychczasową treść art. 28a oznacza się jako ust. 1,
- b) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W przypadku obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego, stanu epidemii albo wprowadzenia stanu nadzwyczajnego udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego może odbywać się osobiście w punkcie lub za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. Dyżury nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego mogą odbywać się poza punktem. Sposób udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego ustala starosta. Przepis art. 11 ust. 4 nie stosuje się.”,

- c) po ust. 1 dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. Minister Sprawiedliwości może określić, w drodze rozporządzenia tymczasowego, na czas trwania stanu zagrożenia epidemicznego, stanu epidemii albo wprowadzenia stanu nadzwyczajnego, sposoby udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, w tym wymogi dotyczące lokalu, w którym będzie usytuowany punkt - uwzględniając ograniczenia wynikające z wprowadzenia stanów, o których mowa w ust. 1 oraz kierując się potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa osobom uprawnionym i osobom udzielającym nieodpłatnej pomocy.”;

23) Uchyla się załącznik nr 1 do ustawy.

Art. 2.

- 1. Termin ukończenia kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2 ustawy zmienianej w art. 1 pkt 13 lit. a, upływa z dniem 30 listopada 2023 r.
- 2. Doradcy, którzy świadczyli nieodpłatne poradnictwo obywatelskie w 2023 r. i ubiegający się o wpis na listę, o której mowa w art. 11e ust. 1 ustawy

zmienianej w art. 1 pkt 17 w terminie od dnia 1 stycznia 2024 r., są zobowiązani do złożenia wniosku o wpis na tą listę w terminie do dnia 10 grudnia 2023 r.

Art. 3. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 1: pkt 1 lit. a-b; pkt 2 lit. a; pkt 4; pkt 10 lit. d; pkt 12 lit. b-d, g; pkt 13; pkt 16 lit. d-e; pkt 18 - które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.

Uzasadnienie

Niniejszy projekt ma na celu zmianę ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 945). Projekt obejmuje zmiany koncepcji działania systemu nieodpłatnej pomocy, które zyskały akceptację Rady Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego oraz Edukacji Prawnej, ale także dodatkowe pomysły usprawniające organizowanie i świadczenie pomocy konsultowane ze środowiskiem organizacji pozarządowych oraz samorządami zawodowymi adwokatów i radców prawnych. Proponowane rozwiązania dotyczą zarówno okresu pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, jak również czasu po jej ustąpieniu.

Propozycje objęte niniejszym projektem obejmują trzy podstawowe obszary: nowe rozwiązania dotyczące organizacji systemu nieodpłatnej pomocy, zwiększenie dostępności systemu dla osób potrzebujących oraz wprowadzenie dodatkowych obowiązków w zakresie korzystania z systemu teleinformatycznego.

Dotychczasowe brzmienie przepisów art. 3 (ust. 1 pkt 1 i 2) ustawy pozwalało na ograniczenie porady prawnej do przedstawienia informacji prawnej. Oznacza to, że porada prawna mogła ograniczyć się wyłącznie do poinformowania osoby uprawnionej o jej prawach, obowiązkach i uprawnieniach bez wskazania dalszego sposobu postępowania. Celem zapewnienia, że każda z udzielonych porad prawnych kończyć się będzie wskazaniem konkretnego rozwiązania oraz przedstawieniem osobie uzyskującej poradę dalszego sposobu postępowania, dokonano zmiany w art. 3 ust. 1 ustawy, polegającej na połączeniu dotychczasowego pkt 1 z pkt 2.

Zaproponowane rozwiązanie zapewni jasną wskazówkę dla wykonawców, aby udzielenie przez nich pomocy prawnej w każdym przypadku obejmowało również wskazanie propozycji rozwiązania problemu. Dzięki temu każda porada kończyć się będzie wskazaniem konkretnego rozwiązania, a nie będzie miała tylko charakteru ogólnego. (nowy art. 3 ust. 1)

Mając na celu dalszą popularyzację mediacji, jako podstawowej formy rozwiązywania sporów, zaproponowano wprowadzenie do ustawowego katalogu form udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego możliwości przedstawienia osobie uprawnionej przesłanek do skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów,

w szczególności mediacji, jak również korzyściach płynących z tego typu rozwiązań. (nowy art. 3 ust. 1 pkt 5 oraz art. 3a ust. 2)

Powyższa zmiana ma wpłynąć na zwiększenie zainteresowania alternatywnymi metodami rozwiązywania sporów. Taka forma promocji i rozpowszechniania wiedzy o alternatywnych metodach rozwiązywania sporów, w tym mediacji, jest szansą dla ich rozwoju i popularyzacji wśród społeczeństwa. Uzyskanie przez osobę uprawnioną wiedzy, czym jest mediacja, jakie są jej zasady i przebieg, jaka jest rola mediatora oraz jakimi zasadami kieruje się mediator, dbając o poczucie bezpieczeństwa i swobody wypowiedzi strony, może przyczynić się do wybierania przez uprawnionego mediacji również w innych sprawach, a nie tylko w tej, z którą pierwotnie zgłosił się po poradę.

Z inicjatywy Rady Polityki Senioralnej przedstawiona została propozycja, aby na wniosek osoby uprawnionej pomoc prawna oraz porada obywatelska udzielane były na piśmie. Udzielanie porady w formie ustnej było dla wielu osób niewystarczające i utrudniające faktyczne skorzystanie z przekazanych informacji. Wprowadzenie formy pisemnej pozwoli na utrwalanie przekazywanych informacji, ułatwi ich wykorzystanie oraz pozytywnie wpłynie na możliwość monitorowania jakości udzielanych porad. (nowy art. 3 ust. 3 oraz nowy art. 3a ust. 3)

Jednocześnie, projekt precyzuje, że w sytuacji stwierdzenia przez doradcę obywatelskiego, że przedstawiony przez osobę uprawnioną problem nie może być rozwiązany w całości albo w części poprzez świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, gdyż wykracza poza materię tej formy pomocy, doradca ten informuje osobę uprawnioną o możliwościach uzyskania innej pomocy w jednostkach nieodpłatnego poradnictwa, wskazanych na liście sporządzanej przez starostę, o której mowa w art. 8a ust. 1. (nowy art. 3a ust. 4)

Z inicjatywy członków Rady Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego w projekcie przewidziano zniesienie obowiązku składania pisemnych oświadczeń o niemożności poniesienia kosztów odpłatnej pomocy prawnej przez osoby uprawnione oraz zaproponowano rezygnację z oświadczeń przedsiębiorców o niezatrudnianiu pracowników w ciągu ostatniego roku. (uchylenie art. 4 ust. 2 do ust. 6 ustawy)

Funkcjonujące dotychczas rozwiązanie nie stanowi efektywnego narzędzia weryfikującego, czy o pomoc rzeczywiście ubiega się osoba, której nie stać na uzyskanie komercyjnej pomocy prawnej. Z kolei konieczność składania takiego oświadczenia stanowi

często trudną do przezwyciężenia barierę psychiczną dla osób, których sytuacja finansowa nie pozwala na korzystanie z odpłatnej pomocy prawnej, a mimo to odczuwają dyskomfort przy składaniu przedmiotowych oświadczeń. Odformalizowanie procedury ubiegania się o nieodpłatną pomoc powinno jednocześnie przełożyć się na większą liczbę udzielanych porad.

Zaproponowana powyżej zmiana uzasadnia również uchylenie załącznika nr 1 do ustawy. (art. 1 pkt 23 ustawy zmieniającej)

Dotychczasowy art. 5 ust. 3 ustawy przewidywał jedynie możliwość odmowy udzielenia porady przez adwokata lub radcę prawnego. Dlatego też, zasadnym jest rozszerzenie tego katalogu o inne osoby udzielające nieodpłatnej pomocy oraz doprecyzowanie kwestii postępowania w razie odmowy udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Zmiana ta pozwoli wykonawcom na bardziej świadome świadczenie pomocy przy jednoczesnym zabezpieczeniu interesów osób uprawnionych. (nowy art. 5a)

Natomiast w art. 6 ust. 2 dodano pkt 8 przewidujący dodatkowy element w umowie zawieranej z adwokatami lub radcami prawnymi o świadczenie nieodpłatnej pomocy prawnej. Wskazano, aby w umowie tej zawarto zasady potrącania wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego z tytułu nienależytej realizacji obowiązków określonych w ustawie, w szczególności za nielogowanie się na dyżurze w systemie teleinformatycznym oraz nieterminowe wprowadzanie kart pomocy. (nowy art. 6 ust. 2 pkt 8) Zaproponowane rozwiązanie ma na celu m.in. wprowadzenie dyscypliny w zakresie korzystania przez wykonawców z centralnego systemu teleinformatycznego do obsługi nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej.

Należy podkreślić, że od dwóch lat funkcjonuje system teleinformatyczny przeznaczony do obsługi nieodpłatnej pomocy. Projekt przygotowanej nowelizacji zmierza do lepszego jego wykorzystania. W projekcie tym wprowadzono obowiązek, aby osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie w trakcie dyżuru logowała się w systemie teleinformatycznym, potwierdzała obecność osoby uprawnionej na wizycie oraz dokumentowała kartę pomocy z wyjątkiem części obejmującej opinię osoby uprawnionej o udzielonej pomocy. (nowy art. 7 ust. 2a) Jednocześnie, w związku z usunięciem powinności składania przez osoby uprawnione oświadczeń, że nie są w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej, jak i mając na celu wykorzystanie funkcjonalności systemu teleinformatycznego, dokonano zmiany art. 7 ust. 3. Nowo zaproponowane brzemienie tego

przepisu wskazuje, że osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego oznacza gotowość karty pomocy w systemie teleinformatycznym. (nowy art. 7 ust. 3)

Dotychczasowe analizy wykazują pewne nieprawidłowości w korzystaniu z systemu teleinformatycznego, jak również nieufność z jaką podchodzi część wykonawców do wprowadzonego systemu, czego skutkiem jest niekiedy nieterminowe sporządzanie dokumentacji z udzielania nieodpłatnej pomocy. Wobec powyższego niezbędne było sformułowanie wprost ustawowych obowiązków w tym zakresie, jak obowiązek zabezpieczenia loginów oraz haseł, przekazanych do wyłącznego użytku, przed ujawnieniem innym osobom (nowy art. 7a ust. 4), obowiązek logowania się na dyżurach oraz bieżącego wypełniania kart pomocy za pośrednictwem centralnego systemu teleinformatycznego. (nowy art. 7 ust. 2a i art. 7 ust. 3)

Kolejna zmiana obejmuje treść art. 8 ust. 3 poprzez doprecyzowanie, że nieodpłatna pomoc prawna lub nieodpłatne poradnictwo obywatelskie udzielane są na dyżurze. W zaproponowanym rozwiązaniu podkreślono, że dyżur nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego odbywa się w punkcie w przeciętnym wymiarze 5 dni w tygodniu i trwa co najmniej 4 godziny dziennie, z wyłączeniem dni, o których mowa w art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (nowy art. 8 ust. 3). Powyżej zaproponowane rozwiązanie ma na celu zatrzymanie wykonawców w punktach nieodpłatnej pomocy, co też zwiększy efektywność oraz dostępność świadczonych usług pomocowych. Jednocześnie projekt zakłada wprowadzenie możliwości zdalnego (za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość) świadczenia pomocy jako stałej możliwości, której wybór należałby do beneficjenta pomocy, nie tylko w okresie epidemii, ale także po jej ustaniu. Aktualnie takie rozwiązanie przewidziane jest:

- dla ograniczonego kręgu osób (osoby ze znaczną niepełnosprawnością ruchową oraz osoby doświadczające trudności w komunikowaniu się – art. 8 ust. 8),
- dla wszystkich osób uprawnionych w okresie trwania epidemii, stanu zagrożenia epidemicznego oraz stanu nadzwyczajnego (art. 28a).

Wobec powyższego w ustawie przewidziano uprawnienie, zgodnie z którym beneficjent może dokonać wyboru w zakresie korzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w punkcie osobiście lub za pośrednictwem

środków porozumiewania się na odległość. Jednocześnie, w przypadku udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość oświadczenie, że osoba uprawniona jest świadoma uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej od osoby niebędącej adwokatem, radcą prawnym albo doradcą podatkowym, może być przekazane drogą elektroniczną. (nowy art. 8 ust. 3a i 3b)

W proponowanym rozwiązaniu beneficjent pomocy osobiście, w momencie zapisu, dokonywałby wyboru, czy:

- chce skorzystać z pomocy w punkcie, w bezpośrednim kontakcie z osobą udzielającą pomocy (gdy występuje potrzeba okazania dokumentów, przygotowania projektu pisma),
- preferuje pomoc zdalną (telefoniczną, za pomocą komunikatorów, Internetu).

Powyżej zaproponowane rozwiązanie umożliwi:

- dostosowanie systemu do potrzeb beneficjentów (umożliwia wybór bardziej dogodnej formy pomocy),
- wyrównanie obciążenia między punktami na terenie kraju,
- skrócenie terminów oczekiwania na poradę (zamiast oczekiwać kilka dni na poradę stacjonarną w obciążonym punkcie, beneficjent otrzyma poradę zdalną niezwłocznie),
- umożliwi korzystanie z pomocy osobom przebywającym poza granicami kraju,
- wykorzystanie możliwości specjalizacji punktów, jaką już przewiduje ustawa (zamiast „ogólnego” doradcy w najbliższym punkcie stacjonarnym, beneficjent zyska możliwość dostępu do doradcy wyspecjalizowanego w potrzebnym mu zagadnieniu w innym punkcie). Zapisy na porady miałyby charakter centralny – czego efektem byłoby optymalne zarządzanie wolnymi terminami. Osoba uprawniona wybierając pomoc zdalną będzie mogła skorzystać z pomocy w tych miejscach, gdzie będą wolne oraz dogodne dla niej terminy porad. Zapewnione będzie bardziej wyrównane obciążenie punktów na poziomie całego kraju.

W ramach programu „za życiem” państwo wprowadza rozwiązania ułatwiające funkcjonowanie rodzicom wychowującym dzieci z niepełnosprawnością. W tą koncepcję wpisuje się propozycja przyznania im prawa do korzystania z nieodpłatnej pomocy poza kolejnością. (nowy art. 8 ust. 4)

Korzystanie z systemu teleinformatycznego przez powiaty i wykonawców jest obecnie obligatoryjne (poprzez nałożone obowiązki, tj.: wprowadzanie kart pomocy przez system przez wykonawców, sporządzanie sprawozdań przez powiaty i wojewodów), jednak nie obejmuje to wprost obowiązku dokonywania zapisów na porady za pośrednictwem strony do publicznych zapisów - np.ms.gov.pl. W rezultacie część powiatów (ok. 30%) dokonuje zapisów za pomocą telefonu, papierowych notatek, autorskich systemów, z pominięciem funkcjonalności strony do publicznych zapisów, która dedykowana jest obywatelom. Dlatego też, podjęto decyzję o zmianie art. 8 ust. 5 poprzez wskazanie, że w systemie teleinformatycznym, o którym mowa w art. 7a ust. 1, dokonuje się zapisów na porady udzielane w punkcie, poza punktem oraz za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. W przygotowanej propozycji przepisu wprost wskazano, że zgłoszeń dokonuje się telefonicznie pod numerem telefonu wskazanym przez starostę lub za pośrednictwem publicznej strony do zapisów prowadzonej przez Ministra Sprawiedliwości. Jednocześnie projekt przewiduje uprawnienie starosty do podjęcia decyzji w zakresie umożliwienia dokonywania zgłoszeń za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej lub w innej formie. (nowy art. 8 ust. 5)

Zaproponowane rozwiązanie koresponduje z przedstawioną zmianą obejmującą upowszechnienie pomocy zdalnej oraz z wprowadzonym w roku 2022 projektem sieci dyżurów specjalistycznych. Umożliwienie beneficjentom uzyskania zdalnej porady udzielonej nie tylko w ramach powiatu (tak jest obecnie – dla osób określonych w art. 8 ust. 8 ustawy oraz w trakcie epidemii) lecz z obszaru całego kraju, gdzie akurat pozostają wolne zasoby osób niosących pomoc, wymaga wprowadzenia centralnych, obejmujących cały kraj, zapisów. Beneficjent nadal będzie miał możliwość umówienia się na wizytę telefonicznie, ale wprowadzony zostanie alternatywny sposób rezerwacji terminu porady, tj. przez Internet.

W odpowiedzi na zgłoszony problem dotyczący beneficjentów, którzy nadużywają prawa do pomocy zapisując się nawet kilkadziesiąt razy na wizytę zaproponowano wprowadzenie limitu dwóch wizyt tygodniowo na osobę. Jednakże przewidziano rozwiązanie, zgodnie z którym w szczególnie uzasadnionych wypadkach osoba uprawniona, po uprzednim uzgodnieniu z wykonawcą, może skorzystać z porad w większym wymiarze, niż dwie wizyty tygodniowo. (nowy art. 8 ust. 5a i 5b)

Ponadto zaproponowane zostało rozszerzenie możliwości skorzystania z pomocy poza punktem o dodatkowe kategorie osób ze szczególnymi potrzebami. (nowy art. 8 ust. 8) Obecna treść art. 8 ust. 8 ustawy, przewiduje zdalne oraz poza punktem udzielanie pomocy wyłącznie

dla osób ze znaczną niepełnosprawnością ruchową oraz osób doświadczających trudności w komunikowaniu się. Celowe jest objęcie tą regulacją dodatkowych grup osób potrzebujących pomocy świadczonej w sposób dostosowany do ich sytuacji. Obecne brzmienie przepisu należy uznać za:

- pomijające osoby z istotnymi potrzebami wynikającymi ze stanu zdrowia, np. ze stanu psychiki, które jednak nie mieszczą się w pojęciu „osób ze znaczną niepełnosprawnością ruchową, które nie mogą stawić się w punkcie osobiście” oraz „osób doświadczających trudności w komunikowaniu się o których mowa w ustawie o języku migowym i innych środkach komunikowania się”. Powyższe pojęcia nie obejmują przykładowo osób z problemami natury psychicznej, posiadających odpowiednie orzeczenia o niepełnosprawności, ale nie wynikające z problemów w poruszaniu się, osób autystycznych,

- nie znajdujące definicji w przepisach regulujących stopnie niepełnosprawności. Orzeczenia o niepełnosprawności zakładają podział na trzy stopnie: znaczny, umiarkowany i lekki, jednak bez dookreślenia rodzaju tej niepełnosprawności oraz jej źródła (niepełnosprawność ruchowa lub inna).

Wobec faktu, że w toku prowadzonych prac legislacyjnych ujawniono nieprawidłowości w umiejscowieniu punktów na terenach kilku powiatów, zdecydowano się na wprowadzenie konieczności konsultacji pomiędzy starostą i wojewodą planu rozmieszczenia punktów pomocy na każdy rok. Rozwiązanie to ma pomóc w zapewnieniu wszystkim beneficjentom równego dostępu do nieodpłatnej pomocy na terenie kraju. (nowy art. 8 ust. 10a) Również z tego względu wprowadzono obowiązek przekazywania przez starostę do okręgowej rady adwokackiej i rady okręgowej izby radców prawnych ocen z podejmowanej współpracy z wykonawcami, celem ewentualnej eliminacji z systemu tych wykonawców, którzy w sposób nieprawidłowy wywiązują się ze swoich obowiązków. (nowy art. 10 ust. 4 i 5)

Kolejna zmiana dotyczy art. 11 ust. 1, w którym wprowadzono możliwość powierzenia przez powiat organizacji pozarządowej lub organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność pożytku publicznego połowy punktów z przeznaczeniem na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Powyższa zmiana wprowadza możliwość świadczenia nieodpłatnej pomocy przez kilka organizacji. Dzięki takiemu zabiegowi wprowadzono większą konkurencyjność na rynku nieodpłatnej pomocy, jak również zapewnienie działalności punktów w przypadku, gdy jedna z organizacji

nie posiada wystarczającej ilości wykonawców lub wykonawców z uprawnieniami. (nowy art. 11 ust.1)

W projekcie uwzględniono również postulaty organizacji pozarządowych oraz jednostek samorządu terytorialnego odnoszące się do konkursów, o których mowa w art. 11 ustawy. Przewidziano rozwiązanie, zgodnie z którym organizację pozarządową wyłania się co 3 lata w otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, przeprowadzanym jednocześnie na powierzenie prowadzenia punktów przeznaczonych na udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Jednocześnie w projekcie przewidziano, że jeżeli organizacja pozarządowa, której oferta została wybrana, uchyla się od zawarcia umowy lub z innych przyczyn leżących po jej stronie nie zawiera umowy lub jeżeli umowa z nią zawarta zostanie rozwiązana, starosta może wybrać z listy ocenionych ofert organizacji pozarządowych ofertę najkorzystniejszą spośród pozostałych ofert bez przeprowadzania ich ponownego badania i oceny. Ponadto nowe przepisy przewidują, że rozstrzygnięcie konkursu może polegać na powierzeniu realizacji zadań w częściach dotyczących poszczególnych punktów, o ile jego zasady dopuszczają możliwość składania ofert częściowych w ramach jednego postępowania konkursowego. (nowy art. 11 ust. 2 i art. 11 ust. 2c i 2d) Powyżej wskazane przepisy stanowią nowo wypracowane rozwiązania, uwzględniające zgłoszone przez organizacje pozarządowe oraz powiaty uwagi i propozycje nowelizacyjne. Ponadto należy zauważyć, że aktualnie obowiązujący okres jednego roku powodował niezadowolenie organizacji pozarządowych, ze względu na skomplikowane procedury oraz ogromne ilości przedstawianych dokumentów. Wydłużenie tego okresu do trzech lat nie tylko spowoduje zmniejszenie kwot przeznaczanych na organizację tych konkursów, ale również pozwoli organizacjom na osiągnięcie pewnej stabilności i bezpieczeństwa.

Z uwagi na przygotowanie rozwiązań ustawowych wprowadzających listę doradców obywatelskich, w art. 11 ust. 3a dodano pkt 4, zgodnie z którym nieodpłatne poradnictwo obywatelskie może świadczyć osoba, która została wpisana na listę doradców obywatelskich prowadzoną przez Ministra Sprawiedliwości. (nowy art. 11 ust. 3a pkt 4)

Kolejna zmiana dotyczy art. 11 ust. 5, który w swojej materii odnosi się do oświadczenia osoby uprawnionej, że jest świadoma uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej od osoby niebędącej adwokatem, radcą prawnym albo doradcą podatkowym. W przepisie tym wskazano,

że przedmiotowe oświadczenie przechowuje się w warunkach uniemożliwiających dostęp do niego osób trzecich. Jednocześnie wskazano, że administratorem danych osobowych zawartych w tym oświadczeniu jest starosta, który zobowiązany jest do przechowywania dokumentu przez trzy lata od końca roku kalendarzowego, w którym oświadczenie zostało sporządzone. W przepisie podkreślono również, że do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego oświadczenie przekazywane jest w sposób uniemożliwiający powiązanie go z kartą pomocy, w szczególności po usunięciu oznaczenia dnia jego złożenia. (nowy art. 11 ust. 5) Konieczność zmiany art. 11 ust. 5 powstała z uwagi na wykreślenie w projekcie obowiązku składania przez beneficjentów oświadczeń dotyczących ich stanu majątkowego.

Ponadto zaproponowano nowe brzmienie art. 11 ust. 9, zgodnie z którym, w przypadku zaprzestania spełniania warunku, o którym mowa w art. 11d: 1) ust. 2 pkt 2 lub ust. 3 pkt 2, lub ust. 4 pkt 2 - umowy z organizacją pozarządową nie zawiera się albo rozwiązuje ją ze skutkiem natychmiastowym; 2) ust. 2 pkt 3 lub ust. 3 pkt 3, lub ust. 4 pkt 3 - umowy z organizacją pozarządową nie zawiera się albo rozwiązuje ją za dwutygodniowym wypowiedzeniem. (nowy art. 11 ust. 9)

Kolejna zmiana dotyczy art. 11 ust. 12 pkt 2, w którym to przepisie dodano dodatkową treść doprecyzowującą mechanizm zastosowania art. 10 ust. 2 ustawy, który to przepis dotyczy sytuacji nie zawarcia przez powiat z okręgową radą adwokacką i radą okręgowej izby radców prawnych właściwymi dla siedziby władz powiatu porozumienia w sprawie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej na obszarze tego powiatu.

Kolejna istotna zmiana została przewidziana w art. 11 ust. 14, który przewiduje uprawnienie Ministra Sprawiedliwości do zamieszczenia w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej obsługującego go urzędu wytycznych dotyczących przeprowadzania konkursów, o których mowa w ust. 2 oraz zawierania umów, o których mowa w ust. 7. Wytyczne te mają za zadanie standaryzować na terenie kraju przeprowadzane konkursy oraz zawierane umowy z organizacjami pozarządowymi. (nowy art. 11 ust. 14)

Prowadzona w systemie teleinformatycznym lista doradców obywatelskich potwierdzałaby posiadane uprawnienia oraz wykonanie obowiązku corocznego doszkalania. Doradcy nie musieliby już do każdego konkursu przedstawiać wielu zaświadczeń i potwierdzeń, co w konsekwencji usprawniłoby te procesy. Jednakże prowadzenie listy wiąże się bezpośrednio ze sztywnym określeniem dat odbycia kursów doszkalających i przekazania zaświadczenia do Ministerstwa Sprawiedliwości. Dlatego też, w art. 11a ust. 2 sformułowano

obowiązek doradców obywatelskich do uczestnictwa w kursie doszkalającym corocznie do 30 listopada, począwszy od roku następnego po roku, w którym ukończył szkolenie albo uzyskał zaświadczenie, o którym mowa w art. 11 ust. 3a pkt 2. Jednocześnie projekt przewiduje regulację, zgodnie z którą w razie nieukończenia obowiązkowego kursu doszkalającego, warunkiem ponownego wpisu jest uzupełnienie kursu doszkalającego i złożenie zaświadczenia potwierdzającego uczestnictwo w kursie doszkalającym. Ponadto na doradców obywatelskich nałożono ustawowy obowiązek przekazania Ministrowi Sprawiedliwości zaświadczenia potwierdzającego uczestnictwo w kursie doszkalającym do dnia 31 grudnia. (nowy art. 11a ust. 2a i 2b)

Z uwagi na zgłaszany przez organizacje pozarządowe problem niewielkiej liczby podmiotów szkolących w zakresie prowadzenia szkoleń i kursów doszkalających dla doradców obywatelskich, zdecydowano się na zmniejszenie wymogów formalnych dla podmiotów szkolących, celem wprowadzenia konkurencyjności na rynku oraz poprawy jakości szkoleń. Wobec powyższego, w przygotowanym projekcie zaproponowano, że za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2, może zostać uznany związek, o którym mowa w art. 22 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, który zrzesza co najmniej pięć organizacji pozarządowych świadczących poradnictwo obywatelskie nieprzerwanie w okresie co najmniej pięciu lat bezpośrednio poprzedzających złożenie wniosku o uznanie za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, o którym mowa w art. 11a ust. 2. Jednocześnie przewidziano możliwość, że za podmiot uprawniony do prowadzenia szkolenia oraz kursu doszkalającego, może zostać także uznana uczelnia wyższa, nad którą nadzór sprawuje Minister Sprawiedliwości. (nowy art. 11b ust. 2 i 5 oraz art. 11b ust. 8)

Następna zmiana dotyczy art. 11c ustawy, w którym jedynie skorygowano błąd w odesłaniu do właściwego ustępu w art. 12 ustawy. (nowy art. 11c)

Natomiast w art. 11d dokonano kilku zmian, które bezpośrednio związane są z wprowadzeniem instytucji listy doradców obywatelskich. Dlatego też, w art. 11d ust. 3 pkt 2 zaktualizowano brzemienne przepisu poprzez dodanie sformułowania: „doradcą wpisanym na listę, o której mowa w art. 11e ust. 1”. Powyższy zabieg został również zastosowany w art. 11d ust. 8 pkt 2. Jednocześnie, w art. 11d uchylono ust. 9, który stał się zbędny. Natomiast w ust. 10 zmieniono termin, do którego organizacja pozarządowa corocznie przekazuje wojewodzie aktualną listę adwokatów, radców prawnych, doradców podatkowych, osób, o których mowa

w art. 11 ust. 3 pkt 2, lub doradców oraz mediatorów, o których mowa w art. 4a ust. 6, z którymi zawarła umowy o udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego lub prowadzenie nieodpłatnej mediacji.

Uwzględniając uwagi zgłoszone przez wojewodów, w art. 11d ust. 12 pkt 4 doprecyzowano sytuację (nieprzekazanie w terminie listy, o której mowa w ust. 10), w której wojewoda wydaje decyzję o wykreśleniu organizacji pozarządowej z listy organizacji pozarządowych, uprawnionych do prowadzenia punktów na obszarze województwa, w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego lub prowadzenia nieodpłatnej mediacji. (nowy art. 11d ust. 12 pkt 4).

Zgodnie z postulatami powiatów oraz organizacji pozarządowych, projekt zakłada także wprowadzenie listy doradców obywatelskich, która upraszczałaby obowiązujące procedury oraz formalizm. Należy wyjaśnić, że obecność doradcy obywatelskiego na wyżej wymienionej liście będzie potwierdzeniem posiadanych przez niego uprawnień i jednocześnie będzie potwierdzać odbycie przez doradcę corocznego kursu doszkalającego. Przygotowane propozycje przepisów przewidują procedurę związaną z wpisaniem oraz wykreśleniem doradców obywatelskich z listy. (nowy art. 11e ust. 1 – ust. 7)

Ponadto, przygotowane rozwiązanie ustawowe wpłynęło również na decyzję wprowadzenia w art. 13 delegacji ustawowej, która zakłada wydanie przez Ministra Sprawiedliwości przepisów wykonawczych regulujących sposób prowadzenia listy doradców obywatelskich, tryb wpisywania i uchylenia z listy, zamieszczania na liście i aktualizacji danych i informacji, sposób potwierdzania spełnienia warunków wpisywania na listę, wzór formularza wniosku o wpis na listę doradców obywatelskich, a także rodzaje dokumentów załączanych do wniosku. (nowy art. 13 pkt 7)

Przygotowany projekt zakłada również rozdzielenie terminów na składanie sprawozdań dla starostów i wojewodów. Należy podkreślić, że przedstawiciele samorządu terytorialnego wielokrotnie zgłaszali potrzebę rozdzielenia terminów w zakresie sprawozdawczości starostów i wojewodów, które to terminy pokrywały się ze sobą, co też rodziło trudności dla wojewodów z ich dotrzymaniem. (nowy art. 12 ust. 1)

W trakcie prac nad projektem rozporządzenia odnośnie kwoty bazowej na 2023 r. zwrócono uwagę na zbyt niskie kwoty dofinansowania na realizację zadania, które ustalone w 2015 roku nie odnoszą się do obecnych realiów rynkowych oraz pogłębiającej się inflacji. Możliwość corocznej automatycznej waloryzacji o wybrany wskaźnik pozwoliłaby na realne

pokrycie kosztów i rosnących cen. Dlatego też, zaproponowano rozwiązanie, zgodnie z którym od roku 2024 wysokość kwoty bazowej, o której mowa w art. 20 ust. 2, podlegałaby corocznie waloryzacji prognozowanym średniorocznym wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, określonym w ustawie budżetowej. (nowy art. 20 ust. 2a) Jednocześnie, zaproponowano nowe brzmienie art. 20 ust. 5, zgodnie z którym Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budżetu corocznie określa, w drodze rozporządzenia, wysokość kwoty bazowej w wysokości nie niższej niż określona w ust. 2a, mając na względzie limity wydatków, o których mowa w art. 28, oraz potrzebę zapewnienia właściwej organizacji systemu nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego i edukacji prawnej.

W art. 28 ustawy określony został maksymalny limit wydatków budżetu państwa, będący skutkiem finansowym wejścia w życie tej ustawy, w latach 2016-2025.

Zgodnie z art. 50 ust. 1c ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Rada Ministrów obowiązana jest przedstawić Sejmowi, trzy lata przed upływem 10 lat budżetowych wykonywania danej ustawy, projekt zmiany ustawy określającej maksymalne limity wydatków jednostek sektora finansów publicznych, wyrażone kwotowo, na kolejnych 10 lat budżetowych wykonywania ustawy.

Do wyliczenia maksymalnego limitu wydatków budżetu państwa w latach 2026 – 2035 będącego skutkiem finansowym ustawy przyjęto wskaźnik CPI przedstawiony przez Ministra Finansów w Wytycznych dotyczących stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw (aktualizacja – 2022 r.).

Zgodnie bowiem z art. 50a ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Minister Finansów publikuje w Biuletynie Informacji Publicznej wytyczne zapewniające stosowanie jednolitych wskaźników makroekonomicznych, które będą stanowić podstawę oszacowywania skutków finansowych projektowanej ustawy, w szczególności jednolitego określania maksymalnego limitu wydatków jednostek sektora finansów publicznych na dane zadanie, wyrażonego kwotowo, na okres 10 lat budżetowych wykonywania tej ustawy.

Stosownie do aktualnej treści art. 28a ustawy, w przypadku obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego, stanu epidemii albo wprowadzenia stanu nadzwyczajnego udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego może odbywać się za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość oraz poza lokalem punktu. Do świadczenia pomocy stosuje się odpowiednio przepisy

mające zastosowanie do osób, o których mowa w art. 8 ust. 8 ustawy. Przepisu art. 4 ust. 2 nie stosuje się. Powyżej przywołany przepis w swojej konstrukcji normatywnej w okresie m.in. epidemii zwalnia osoby uprawnione z obowiązku składania pisemnego oświadczenia o niemożności poniesienia kosztów odpłatnej pomocy prawnej. Ponadto przedsiębiorcy korzystający z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej dodatkowo zostali zwolnieni z obowiązku składania oświadczenia o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku.

W świetle zaproponowanych zmian nowelizacyjnych uzasadnione jest zaktualizowanie treści art. 28a ustawy poprzez wskazanie, że w przypadku obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego, stanu epidemii albo wprowadzenia stanu nadzwyczajnego udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego może odbywać się osobiście w punkcie lub za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. Ponadto w nowo opracowanym przepisie przewidziano możliwość, że dyżury nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego mogą odbywać się poza punktem. Sposób udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego ustala starosta.

Jednocześnie przygotowany projekt art. 28a obejmuje dodatkową delegację ustawową do wydania rozporządzenia tymczasowego, na czas trwania stanu zagrożenia epidemicznego, stanu epidemii albo wprowadzenia stanu nadzwyczajnego. Rozporządzenie to regulowałoby sposoby udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, w tym wymogi dotyczące lokalu, w którym będzie usytuowany punkt, w przypadku obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego, stanu epidemii albo wprowadzenia stanu nadzwyczajnego. (nowy art. 28a ust.1 i ust. 2)

W art. 2 ustawy zmieniającej wprowadzono przepisy przejściowe, które bezpośrednio skorelowane są z nową instytucją listy doradców obywatelskich oraz z obowiązkiem corocznego uczestnictwa doradców w kursie doszkalającym. Zaproponowane rozwiązania intertemporalne umożliwią sprawne wprowadzenie do systemu nieodpłatnej pomocy nowych mechanizmów organizacyjnych, o które postulowały m.in. powiaty oraz organizacje pozarządowe.

Proponowana ustawa powinna wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 1: pkt 1 lit. a-b; pkt 2 lit. a; pkt 4; pkt 10 lit. d; pkt 12 lit. b-d, g; pkt 13; pkt 16 lit. d-e; pkt 18 - które powinny wejść w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.

Projektowana ustawa jest zgodna z prawem Unii Europejskiej.

Proponowana nowelizacja ustawy nie dotyczy majątkowych praw i obowiązków przedsiębiorców lub praw i obowiązków przedsiębiorców wobec organów administracji publicznej.